

אני חיים וקבר

שירים וקטעי פרוזה

מגרמנית: שלמה טנאי

Ben Pinnel
der wilden Juden
איור: אלזה לסקר-שילר

זמן כה רב עבר...

פה רחוקה מתבל אני חולמת
כאלו כבר מתה הייתי
ובגופי כבר אינני מתגשמת.

בשיש דמותך הנאשמת
חיי נזכרים לי יותר.
אך דרכים כבר אינני זוכרת.

עכשיו ספירה נוצצת, עלי
בגלימת-הקלום סוגרת.
אך תופסות את הריק גדי.

אני יודעת

אני יודעת, עוד מעט עלי למות.
כל העצים הלא הם מאירים
עם נשיקה-שליילי הנכספת —

חלומותי נעשים חורים —
מעולם בכל אשר כתבתי בספרים
לא שרתי סוף עצוב יותר.

אתה שוכר לי פרוח לפרחה —
כבר אהבתי כנבט בגרנר.
אכל אני יודעת, עוד מעט עלי למות.

נפשי על נהר האלהים רחפת —
חרש את רגלי אשים
על הנתיב אל בית העולמים.

עם ערב

לפתע התחלתי לשיר —
ולא ידעתי מדוע?
— אך בערב בכיתי בקי מר.

מכל הדברים שבעיר
עלה עצב ותחל לנע
— ועלי הוא גהר.

בתיקי

בתיקי שלי
נמים העננים האפלים —
על כן אני פה עצובה, יפה-התאר.

עלי לקרא בשמך
בקולה של צפור-העץ.
כאשר נצבעות סגנון שפתותי.

כל העצים ישנים כבר כגן —
גם הלא-ילדה-לעולם
לפני חלוני —

רועשת כנף הנשר
תושאת אותי בנתיב הרחחות
עד מעל לביתך.

ורעותי ננחות סביב מתגך,
שאהיה משמקפת
בזהר של גופך.

אל תכבה את לבי —
אתה המוצא את הדרך —
אליו תמיד.

קרבים הדמדומים

קרבים הדמדומים — למות היום נוטה...
ומכסה אותי צלו, שנת קריר על פני עליה.
על גרנריו האדמים.

לנו הקמתי מלכות-רקיע, להיות שלך בלי מצרים
— זו נטרסקה אל שתיית של אפלת-לבך.

הצפרים שרות, מקול זמיר הומה
עוד המתתי נרעדת פלג בין עצים.
להקדיש אותה לך ארצה —

קרבים הדמדומים — למות היום נוטה.

אמי

הצר בוער על גבי שלחני
לזכר אמי כל הלילה בלו —
לזכר אמי...

לבי בוער בתוך החזה
כל הלילה בלו
לזכר אמי...

אוברטורה

נפרדנו ואהבנו רק בהתחלה...
הדרך קצרה עוד התבונן לי על הלב,
ונמוגנו דם ברחוב, בהמלה,
בצעיף-ערבית תוגת-ספטמבר כחלה
באקורד של ככה מיבב.

אך בפתיחת-האהבה קצרת-היום
מאדמה זו נעלמנו תגיע
בגני-עץ עד אל סף רקיע —
בלי שביעות-אהבה עד נצחיתם
בלי נשיקות רצח-הקסם הפחול.
זהו מאז מאז נחמק כנגבים השנים!
ורק בפסטרם נרדף בו, במקום,
וקב היינו בו מאהבה.

הכה נשמר עליה מפני קפאון,
או מלכמש בתשוקת-שגרה עזרת.
אלו נודע לי כי זה כך קרה —
בבקה מר הייתי ממרדת.

מגיע הערב

מגיע הערב ואל הפוכבים אצנח,
שדרכי אל המולדת מלבי לא השכת,
אף שמזמן נצטעפה ארצי העגיה.

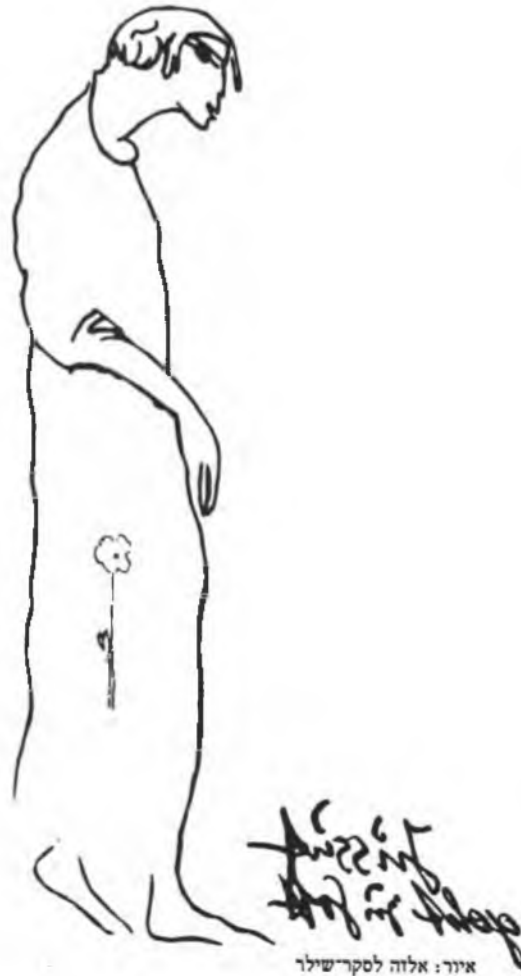
נחות נשמותינו קרובות-האהבה,
מזוגות בתוך קלפה:
שקדים צחורים —

... אני יודעת, כי תאחו כמו קדם ביד
קטום כנצח מתקדים...
אך כשאמרת זאת בפה-מלא, רעשה נפשי.

אלזה לסקר-שילר

אלזה לסקר-שילר (1869 – 1945), יהודייה גרמנייה, נמנית עם גדולי השירה הגרמנית במאה הזאת. ביצירתה – תרבות של אקספרסיוניזם וליריקה אינטימית. היתה בעלת דמיונות מופלגת וחייטה יום-יום בתוך עולמה הדמיוני העשיר, שריחפו בו דמויות ערטילאיות מן העולם היהודי והמזרחי הקדום (למשל, יוסף, בחתימה על המכתב למארק). שעשועי-דמיונה גרמו גם לאי-וודאות באשר לתאריך הנכון של הולדתה. היתה דמות אקסוטיה בהליכותיה ולבושה. נטלה חלק בסערות-התרבות בברלין שלפני מלחמת-העולם הראשונה ואחריה, שם פירסמה את ספריה, הראשון "סטיקט", ב-1902. עולם האהבה היה עולמה, ובו חייתה את מלוא חייה. הדוגמה משנותיה האחרונות: בירושלים נהגה ללכת הרבה לקולנוע והיא הסבירה לידידה: "אני אוהבת לראות סרטים, כי בהם אני רואה איך אהבו פעם". ביצירתה: ספרי שירה, מחזות, מסות, מכתבים. מספריה: "מאליק" (מלך בערבית), רומן, שהפך לשם הוצאת-ספרים; "בלדות עבריות" (1913) ובו דמויות מן התנ"ך; "קונצרט", 1932; "ארץ העברים" (ציריך, 1937) וספר שירה האחרון הנודע, "הפסנתר הכחול שלי" שהופיע בירושלים ב-1943, שנתיים לפני מותה. יצירותיה הופיעו בכתבים מקובצים. זכתה ב-1932 בפרס קלייסט חמן קצר אחר-כך, עם עליית הנאצים, נאלצה לברוח מגרמניה. תחילה באה לשורץ וב-1943 – לארץ-ישראל, אך עזבה ורק ב-1939 עלתה וקבעה מקומה בירושלים, שבה נפטרה ב-1945 ונקברה בהר-היזמים.

אלזה לסקר-שילר נהגה לצייר וציירה הם בעלי קווי אמנותי מובהק. השירים המובאים בזה הם מתוך "הפסנתר הכחול שלי"; קטעי-הפרחה מתוך "ארץ העברים" והמכתבים.

איור: אלזה לסקר-שילר

היכן אבחר לגור? שואלת אני לעתים קרובות את עצמי. בירושלים או בתל-אביב? "בבוקר בירושלים, בצהריים בתל-אביב, ובערב לתווך שוב הביתה אל עיר האלהים".

ועם זאת, הים הוא חברי היחיד למשחקים; כי כים הוא לבי. חברים צריכים להיראות דומים. הלא אני היחידה בעולם שיש לה כנראה לָכֵּם! הוא סוער עם הסערות, הוא נח עם הגלים המתעייפים, אבל נתון כמאבק נגד שגרת-ההתמדה של הזרימה.

אני אינני עבריה כרצון העברים – אלא כרצון האל! אך הכרה זו כוללת בתוכה את האהבה ואת הנאמנות שבמסירות לאין-ערעור לעמך. לעמי הקטן בעמים, שאני שייכת לו בלב ונשמה.

מכתב

אל פרנץ מארק

הפרש הכחול-זהוב. עלי לספר לך גם על אמי. היא היתה עטופה תמיד רדי; לא היה אדם הראוי ליופייה ולמעלתה. אך לך אספר עליה עד אשר ייצמד לבי אל זכרונה. לבי מתחיל פורת, כאשר אני חושבת על אמי. אין לי שום סוד מפניה, היא נטלה אותי עמה מן התבל, היא נשארה בלבי פה בעולם; אני חיים וקבר; על-כן מתחלף מצב-רוחי לעתים קרובות באופן בלתי צפוי מן העצוב-מכל עד לצהלת-שמחה.

יוסף הברוד שלך

הערת המתרגם: פרנץ מארק (1880 – 1916) מחשובי הציירים הגרמנים לפני מלחמת-העולם הראשונה. ממיסדי הקבוצה האקספרסיוניסטית "הפרש הכחול". מצוירו הנודעים – סדרת הסוס הכחול.

המתרגם

צביקה יעקובי

זרי דפנה

דפנה על גדות הנחל קפאה.
באהבתו של אפולון לא חפצה
העלמה הצעירה חסה על לבה הרגיש
חששה מהמית הלכ הנושנה
והחולפה.

נבונה דעה לנחש
את נצח האדם
על מצחי מנצחים.

לעממה הרקפת-מוכסת המידית
גזרת בורד תור
אל סלעים קרים וצקרים –
אך יותר לקרקפות של מוכסים.

12.88

מעין תפילה

איד לך יהודי שאין לו עקידה
אחת לפחות בחייו.

ואין לך עקידה
שאינה מותרת צלקות

שח הרבי מברצלוב
זה פחות או יותר
מה ששח הרבי למאמיניו
ורבי נתן הוסיף וכתב...

וכשהצלקות מגלדות ומקבלות צורה
נולד ספור

וכשהמנגינות מצרות איזה שיר
מלחמה נהמה נחמה

נמסכת איזו רכות בפנים הצלקות
המוצקות נמשחות ורד
ורקפת רפה רוכנת אל איש
ממסה את לבו הסלע

סלע סלע סלע

צור ישענו מביט ולא מאמין
מה שפרח אָחד קטן יכול
מה שפרח קטן וְכפוף מצו

ומצו יצא מתוך
מנגינות נחמה שגור בכל הפאנים
אך יש איזו עצבות נמסכת
ואיזו עקידה הולכת ונמשכת

אלוהים גדול אלוהים גדול
סים רבנו ולא פרש
ורבי נתן כתב
והמאמינים מאמינים וסופקים כפים

שאין לך יהודי שאין לו תפלה
על כל הרעות
מנה אחת אפים

31.12.88